

5 Pracovní síly v zemědělství

Údaje týkající se pracovních sil v zemědělství byly vzhledem k metodice statistiky vstupu zemědělské práce (Agricultural Labour Input – ALI) zjišťovány u všech zpravodajských jednotek za roční období říjen 2004 až září 2005. Zemědělská práce je měřena pomocí tzv. roční pracovní jednotky (Annual Work Unit – AWU). Počet hodin, obsažených v roční pracovní jednotce odpovídá počtu hodin skutečně odpracovaných v rámci práce na plný pracovní úvazek v zemědělství. Za základ ročního fondu pracovní doby byl stanoven počet 1 800 hodin. Vychází z ročního počtu pracovních dní s osmihodinovou pracovní dobou po odpočtu minimálního zákonného nároku na dovolenou a průměrného počtu neodpracovaných dnů pro pracovní neschopnost. Tento počet hodin odpovídá práci na plný úvazek.

V podnicích fyzických osob byli podle metodiky Evropské unie do pracovních sil zahrnuti jednotlivě všichni pracující i vypomáhající členové rodiny hospodáře starší 15 let, dále nerodinní pracovníci, kteří ve sledovaném období pravidelně vykonávali zemědělské práce.

Podniky právnických osob vykázaly údaje za své pracovníky v hlavním zaměstnání, a to za zaměstnance i pracující majitele, pro které je práce v hospodářství jediným nebo hlavním zaměstnáním

Tab. 5 Pracovníci podle počtu odpracovaných hodin za období říjen 2004 až září 2005

Ukazatel	ZJ celkem	v tom fyzický počet					
		podniky fyzických osob	podniky právnických osob				
			celkem	z toho			družstva
				obchodní společnosti	s.r.o.	a.s.	
Počet osob celkem	183 648	75 057	108 591	70 258	26 083	43 766	35 162
v tom počet osob podle odpracovaných hodin:							
do 449	18 563	14 099	4 464	3 098	1 396	1 678	1 099
450 - 899	16 675	12 397	4 278	2 994	1 184	1 787	1 157
900 - 1349	16 664	10 636	6 028	4 175	1 525	2 613	1 679
1350 - 1799	25 191	7 864	17 327	11 737	4 179	7 463	5 119
1800 a více	106 554	30 060	76 494	48 254	17 799	30 225	26 108

Za sledované období pracovalo v zemědělství bez ohledu na počet odpracovaných hodin 183 648 osob. Podniky právnických osob zaměstnávaly 59,1 % osob z celkového počtu pracujících v zemědělství a v podnicích fyzických osob pracovalo za stejné období 40,9 % osob. Rozdíl mezi oběma hlavními skupinami podniků je ve výši podílu počtu osob s odpracovaným plným ročním fondem pracovní doby na celku. V podnicích právnických osob tento podíl představuje 70,4 % a u fyzických osob je to 40,0 %. To znamená, že řada osob v podnicích fyzických osob se vedle práce v zemědělství zabývá ještě jinou výdělečnou činností.

V podnicích fyzických osob vypomáhalo 27 770 rodinných příslušníků, z nichž 4,7 % bylo v zaměstnaneckém vztahu k hospodáři. Celkem 39 419 hospodářů zaměstnalo 7 869 osob bez příbuzenského vztahu k hospodáři. Bez ohledu na počet odpracovaných hodin je každý desátý pracující v podnicích fyzických osob bez příbuzenského vztahu k hospodáři.

Počty pracovníků v zemědělství celkem se snížily proti roku 2003 o 7,9 %. U podniků právnických osob pak představoval pokles pracujících více než 10 %. Trend snižování počtu pracujících v zemědělství a současné zvyšování produktivity práce je umožněno zlepšující se infrastrukturou a zvyšováním investic do zemědělství. Okamžitou potřebu navýšení počtu pracovníků vyplývající ze sezónního charakteru zemědělské produkce řeší zemědělské podniky stále častěji přijímáním sezónních pracovníků, jejich počet se oproti roku 2003 zvýšil o 4,0 %, ale také najímáním především zahraničních dělníků prostřednictvím agentur zprostředkovávajících práci.

Tab. 6 Pracovníci podle počtu odpracovaných hodin**za období říjen 2004 až září 2005**

přepočten na plně zaměstnané

Ukazatel	ZJ celkem	v tom					
		podniky fyzických osob	podniky právnických osob				
			celkem	z toho			družstva
				obchodní společnosti	z nich		
s.r.o.	a.s.						
Počet osob celkem	147 585	50 000	97 585	62 643	23 027	39 268	32 208
v tom počet osob podle odpracovaných hodin:							
do 449	2 320	1 763	558	387	175	210	137
450 - 899	6 253	4 649	1 604	1 123	444	670	434
900 - 1349	10 415	6 648	3 768	2 609	953	1 633	1 049
1350 - 1799	22 042	6 881	15 161	10 270	3 657	6 530	4 479
1800 a více	106 554	30 060	76 494	48 254	17 799	30 225	26 108

V přepočtu na plně zaměstnané představuje počet pracovních sil v zemědělství za sledované období 147 585 pracovníků. Přepočtem klesá počet pracovních sil především v podnicích fyzických osob, konkrétně o 25 057 osob. Jejich podíl na celkové zaměstnanosti v zemědělství je pak nižší než u fyzického počtu a dosahuje 33,9 %. Jak bylo uvedeno výše, pouze 40,0 % zaměstnanců pracuje na plný úvazek, 60,0 % se zemědělství věnuje pouze okrajově (nárazově), tzn. že buď na farmě pouze vypomáhá v rámci svého volného času, nebo zemědělské práce vykonává formou zkráceného pracovního úvazku.

Tab. 7 Sezónní pracovníci podle počtu odpracovaných hodin**za období říjen 2004 až září 2005**

fyzický počet

Ukazatel	Počet osob celkem	v tom					
		sezónně pracující zaměstnanci v podnicích fyzických osob			sezónní pracovníci v podnicích právnických osob		
		muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
Počet osob celkem	46 863	4 139	6 633	10 772	18 219	17 872	36 091
v tom počet osob podle odpracovaných hodin:							
do 449	38 513	3 363	5 563	8 926	14 841	14 746	29 587
450 - 899	4 568	410	530	940	1 822	1 806	3 628
900 - 1349	2 208	183	333	516	934	758	1 692
1350 - 1800	1 112	91	124	215	473	424	897
1800 a více	462	92	83	175	149	138	287

Podle metodiky Evropské unie jsou členové rodiny hospodáře započtení do celoročních pracovních sil bez ohledu na to, zda zemědělské práce vykonávají pravidelně nebo ne. V tabulce jsou proto evidováni v podnicích fyzických osob pouze nerodinní sezónní zaměstnanci.

Tab. 8 Věková struktura pracovníků v zemědělství v roce 2005

Ukazatel	Pracovníci celkem		v tom pracovníci v podnicích			
			fyzických osob		právnických osob	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Počet osob celkem	183 648	100,0	75 057	100,0	108 591	100,0
v tom věková skupina:						
do 24 let	9 309	5,1	4 449	5,9	4 860	4,5
25 - 34 let	26 831	14,6	10 760	14,3	16 071	14,8
35 - 44 let	36 071	19,6	13 365	17,8	22 706	20,9
45 - 54 let	55 545	30,2	18 551	24,7	36 994	34,1
55 - 64 let	42 760	23,3	17 313	23,1	25 447	23,4
65 a více let	13 131	7,2	10 618	14,1	2 513	2,3

Věková struktura pracovníků v zemědělství v roce 2005 je vzhledem ke způsobu zjišťování vedena za všechny pracovníky bez ohledu na velikost pracovního úvazku a u fyzických osob zejména bez ohledu na existenci pracovního vztahu k hospodáři.

Nejvíce pracovníků v zemědělství, téměř jedna třetina (30,2 %), je ve věkové kategorii 45 až 54 let. Necelá jedna čtvrtina (23,3 %) v následující věkové skupině. V zemědělství pracuje 7,2 % osob starších 65 let, tj. ve srovnání s rokem 2003 o 3,9 procentního bodu více. V absolutním vyjádření to znamená, že se počet osob v nejvyšší věkové kategorii zdvojnásobil na 13 131 osob. V zemědělství pracuje pouze 5,1 % osob mladších 24 let.

Tab. 9 Změny ve věkové struktuře pracovníků v zemědělství v letech 2003 a 2005

Ukazatel	Pracovníci celkem		v tom pracovníci v podnicích			
	rozdíl +,-	index 2005/2003	fyzických osob		právnických osob	
			rozdíl +,-	index 2005/2003	rozdíl +,-	index 2005/2003
Počet osob celkem	-15 692	92,1	-3 003	96,2	-12 689	89,5
v tom věková skupina:						
do 24 let	-1 579	85,5	-1 001	81,6	-1 120	81,3
25 - 34 let	-4 075	86,8	-2 324	82,2	-2 199	88,0
35 - 44 let	-7 424	82,9	-2 912	82,1	-4 167	84,5
45 - 54 let	-13 857	80,0	-4 345	81,0	-7 556	83,0
55 - 64 let	4 646	112,2	2 788	119,2	2 041	108,7
65 a více let	6 596	200,9	4 790	182,2	312	114,2

Pracovníci v zemědělství postupně stárnou. Změny ve věkové struktuře mezi podniky právnických a fyzických osob nejsou v porovnání s rokem 2003 příliš rozdílné. U obou skupin podniků dochází k odlivu pracovníků ve všech věkových skupinách do 54 let téměř stejným tempem. Výraznější rozdíly jsou u věkové skupiny 55 až 64 let a následující. U podniků fyzických osob se za tříleté období počet pracovníků ve věkové skupině 55 až 64 let zvýšil téměř o jednu pětinu, ve skupině následující dokonce o více než čtyři pětiny. Lze konstatovat, že v dnešní době si hospodáři – senioři nevychovávali nástupnickou generaci a pouze na svých hospodářstvích dožívají. V podnicích právnických osob nebyl nárůst počtu pracovníků v těchto věkových skupinách tak masivní.

Je patrné, že mladí lidé hledají práci mimo zemědělský sektor s vědomím toho, že práce v zemědělství je často náročná a výsledek v porovnání s jinými odvětvími finančně neatraktivní. Podpory pro mladé zemědělce ze strukturálních fondů nemohou úplně dorovnat příjmy, které se primárně odvíjí od cen produkce. Ceny zemědělských výrobců jsou v roce 2005 o 6 % nižší než v roce 2000. Zemědělství spolu s lesnictvím jsou jediná odvětví, ve kterých nerostou ceny producentů s časem. Přitom například ceny průmyslových výrobců v porovnání s rokem 2000 vzrostly přibližně o 11 %, ceny ve stavebnictví přibližně o 17 % a ceny tržních služeb téměř o 14 %. Od výrobních cen se poté odvíjí výše mezd, která je v zemědělství hluboko pod republikovým průměrem. V roce 2005 byla průměrná hrubá měsíční mzda v zemědělství 16 046 Kč a nejvíce osob v tomto odvětví pobíralo 10 000 – 12 000 Kč. Pro srovnání např. v průmyslu byla průměrná hrubá měsíční mzda 20 730 Kč, ve stavebnictví 21 911 Kč a ve vzdělávání 20 181 Kč.